

**ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ
ДИСКУРСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Ляпунова Валентина

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: lapunova001@gmail.com*

Зміни соціальної ситуації в Україні на сучасному етапі обумовлюють необхідність орієнтації професійної підготовки майбутніх фахівців на формування умінь спілкування в умовах соціокультурного і

крос-культурного педагогічного освітнього простору на засадах толерантності. Перехід від освітньої парадигми освіти до культуротворчої висуває вимогу відповідності педагогічної діяльності характеристикам сучасного полікультурного соціуму, а також врахування специфіки різних культур і культурної толерантності в моделі сучасної педагогічної освіти.

Поняття «толерантність» є предметом вивчення різних галузей наук: філософських (Т. Адорно, Б. Гершунський, В. Лекторський, К. Роджерс, Е. Фромм та ін.), культурологічних (К. Поппер, В. Шалін, С. Шалютін та ін.), політологічних (В. Золотухін, В. Тишков), соціологічних (Г. Бардієр, Р. Валітова, В. Петрицький, І. Кон та ін.), психологічних (А. Асмолов, Г. Солдатова, А. Реан, Л. Шайгерова та ін.) та педагогічних (С. Бондирев, С. Братченко, О. Грива, Д. Колесов, Л. Рюмшина та ін.). Все ж особливої уваги потребує розгляд досліджуваного нами феномену у педагогічному дискурсі. Тому метою нашої розвідки є аналіз та розкриття проблеми формування толерантності майбутніх вихователів у педагогічному дискурсі професійної освіти

Аналіз досліджень, пов'язаних з проблемою трактування понять «дискурс» і «педагогічний дискурс», свідчить про неоднозначність і суперечливість у підходах до розуміння цієї проблеми. Сучасні дослідження сутності педагогічного дискурсу пов'язуються з особливим осмисленням проблеми його проектування в системі вищої педагогічної освіти з методологічної та технологічної точок зору. Розробка означеної проблеми розглядається багатьма вченими як філософсько-педагогічна рефлексія на кризу культури і освіти.

Під *педагогічним дискурсом* розуміється об'єктивно існуюча динамічна система ціннісно-сислової комунікації суб'єктів освітнього процесу, що функціонує в освітньому середовищі вищого навчального закладу, і включає учасників дискурсу, педагогічні цілі, цінності і змістову складову, що забезпечує набуття студентами випереджаючого досвіду в проектуванні та оцінці будь-якого педагогічного або соціального явища з позиції культуровідповідності діяльності. То ж при характеристиці педагогічного дискурсу доцільним видається аналіз таких елементів досліджуваного феномена як: мета, учасники, освітнє середовище, змістова складова, умови спілкування, особливості педагогічної взаємодії.

Загальною метою процесу професійної підготовки майбутніх вихователів до формування толерантності у дітей дошкільного віку – є підготовка особистості фахівця, у якому органічно поєднані професійна компетентність, висока загальна культура, освіченість, громадянська свідомість, що забезпечує успішне виконання професійних педагогічних завдань.

Мета педагогічного дискурсу носить, як і мета освіти в цілому, трикомпонентний характер: в професійній галузі – формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу; в суспільному житті – повноцінна соціалізація особистості в суспільстві, в особистісній сфері – становлення особистості. До освітніх цілей віднесено розвиток загальної культури, набуття загальнонаукових знань, спеціальних компетенцій, практичних навичок формування толерантності дітей дошкільного віку. До виховних цілей – формування мотиваційно-ціннісної сфери майбутнього вихователя та професійно важливих особистісних толерантних якостей фахівця, його толерантних емоційно-поведінкових характеристик, таких, як емпатія, рефлексія та ін. Розвивальні цілі спрямовано на розвиток інтелектуальної, емоційної сфер особистості майбутніх вихователів, толерантного мислення та толерантної свідомості особистості, самореалізації та саморегуляції.

Характеристика учасників педагогічного дискурсу включає аналіз їх статуснорольових функцій, мотивів, цінностей, професійно значущих особистісних якостей, індивідуальної інтерпретації смислів. Ціннісна орієнтація учасників педагогічного дискурсу зводиться до визнання і закріплення моральних цінностей суспільства, спеціальних цінностей педагогічної етики, дотримання соціальних традицій, зафіксованих в

систематизованому знанні законів суспільства і природи, розкриття змісту основних концептів педагогічного дискурсу.

Педагогічний дискурс формується і функціонує в освітньому середовищі вищого навчального закладу, яке передбачає забезпечення певної морально-психологічної обстановки, підкріпленої комплексом заходів організаційно-управлінського, методичного та психологічного характеру, що забезпечують формування у студентів гуманітарної культури і стимулюють їх власну культуровідповідну діяльність.

Зміст професійної підготовки майбутніх вихователів до ФТДДВ має визначатись з урахуванням таких особливостей: інтегрований характер; наявність міжпредметних зв'язків, міждисциплінарної взаємодії; інтеграція знань про навколишню дійсність; оптимальне співвідношення теоретичної та практичної підготовки, фундаментального й прикладного знання тощо.

Доцільним видається побудова системи підготовки майбутніх вихователів до ФТДДВ у три етапи:

Перший етап – мотиваційно-ціннісний (1–2 курси) – має бути спрямований на формування когнітивної (загальнокультурної) та соціально-особистісної (ціннісно-сислової) компетенцій. Цей етап підпорядковується меті реалізації можливостей дисциплін соціально-гуманітарної та фундаментальної підготовки: «Духовно-ціннісне освоєння світу», «Культурологічні студії», «Соціальний світ людини», «Релігієзнавство» щодо формування професійної компетентності майбутніх вихователів до ФТДДВ.

Ефективними формами освітньої діяльності, на наш погляд, будуть проблемні лекції, дискусії, самостійна дослідницька робота з застосуванням ІКТ, метод проектів.

Результатом означеного етапу має стати усвідомлення майбутніми вихователями цінності толерантності в процесі суспільної розбудови, соціалізації особистості, у системі особистісно-значущих цінностей людини; уявлення про себе як про професіонала, здатного чинити істотний вплив на формування толерантності у дитини; повага до права іншого на відмінність; усвідомлення багатомірності навколишнього світу й знання з питань мультикультурності; знання власних особливостей як представника певної культури, нації, професійної групи.

Другий етап – фахово-збагачувальний (3–4 курси) – має бути спрямований на: формування психолого-педагогічної та операціональної (спеціальної) компетенцій майбутнього вихователя до ФТДДВ. Метою цього етапу є розширення розуміння майбутніми вихователями сутності своєї професійної діяльності з ФТДДВ, прищеплення прагнення до вироблення власного толерантного стилю педагогічної взаємодії; формування системи знань, умінь і навичок організації виховної роботи з ФТДДВ.

Ці завдання можуть реалізуватися у ході вивчення дисциплін професійно-педагогічної підготовки: «Дошкільна та етнопедагогіка», «Дитяча та етнопсихологія», «Педагогіка сімейного виховання», «Основи інклюзивної та корекційної освіти», спецкурсу «Формування толерантності у дітей дошкільного віку», на лекційних та практичних заняттях, під час початкових виробничих практик, психологічних тренінгах, участі у виховних та громадських заходах. Очікувані результати фахово-збагачувального етапу – сформованість психолого-педагогічних основ ФТДДВ; оволодіння способами толерантної взаємодії з різними представниками соціуму; методикою виховної роботи з ФТДДВ, сформованість внутрішньої толерантної позиції та норм толерантної міжособистісної і професійної взаємодії.

Третій етап – рефлексивно-самоосвітній (5 рік) – спрямований на корекцію, вдосконалення, саморозвиток професійної компетентності майбутніх вихователів до ФТДДВ у процесі самостійної пошукової та науково-дослідної роботи, доповідях та виступах на конференціях, участі у соціальних проєктах та громадських акціях.

Результатом третього етапу прогнозується сформованість у майбутнього вихователя таких якостей толерантної особистості, як гуманістична спрямованість, дипломатичність; креативність у виборі методів, форм, змісту в моделюванні й проектуванні виховного процесу в ході педагогічної взаємодії; професійна настанова на ФТДДВ і розвиток власної толерантності; емоційна саморегуляція (витримка, самовладання).

На нашу думку, ефективність професійної підготовки майбутніх вихователів до ФТДДВ забезпечується педагогічними умовами організації означеної підготовки в освітньому процесі вищого навчального закладу:

- функціонування толерантного освітнього простору в загально визнаній системі цінностей;
- забезпечення мотивації навчально-професійної діяльності майбутніх вихователів до оволодіння різноманітними способами «бути толерантним педагогом»;
- підвищення мультикультурної компетентності майбутніх вихователів, засвоєння спеціальних знань про гуманістичні культурні форми толерантного спілкування, оволодіння студентами культурою толерантної взаємодії та формування у них «толерантного мислення»;
- використання педагогічних ресурсів навчальних дисциплін для формування готовності до толерантної міжособистісної і професійної взаємодії;
- інтеграція проблематики толерантності зі змістом нормативної та варіативної частин навчальних програм підготовки; використання інтерактивних технологій, а також діалогічних методів і прийомів навчання; поєднання теоретичних і практичних етапів навчання;
- готовність викладачів ВНЗ до формування толерантності у майбутніх вихователів.

Найважливішою умовою ефективності педагогічного дискурсу, показником його гуманітарної якості виступає перехід від академічного викладу змісту освіти до здобуття в ході професійної підготовки «живого знання». Йдеться про те, що в ході педагогічної освіти її зміст (понятійно-термінологічний апарат, педагогічно адаптована система знань, навичок та вмінь, педагогічні технології та ін.) не може бути представлено в безособовій формі узагальності. Стратегія поведінки учасників дискурсу, комунікативна взаємодія, врахування соціально, культурно, особистісно-значущих умов і обставин конкретної початкової ситуації визначаються типом спілкування (особистісно- або статусно-зорієнтоване), а також цілями даного педагогічного дискурсу.

Підсумовуючи викладені вище факти й міркування, можна дійти висновку, що педагогічний дискурс дозволяє знайомитися з інноваціями, методами та технологіями в педагогіці, а й запроваджувати їх у процес професійної підготовки. Це, в свою чергу, дозволяє покращувати систему освіти і готувати висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців.

Численні дослідження проблем формування толерантності у педагогічному дискурсі свідчать про актуальність формування та розвитку цього багатоаспектного феномену в процесі професійної підготовки.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні технологій формування толерантності як особистісної та професійної якості майбутніх вихователів як невід'ємної ознаки професійності.

Список використаних джерел

1. Ежова Т. Проектирование педагогического дискурса в высшем профессиональном образовании будущего учителя: автореф. дис... д-ра пед наук/Т. Ежова. Оренбург, 2009. 46 с.
2. Колток Л.Б. Педагогічний дискурс як засіб інтенсифікації навчально-виховного процесу в

сучасній вищій школі: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 /Леся Богданівна Колток. К., 2009. 222 с.

3. Шелюк Т. Технологія педагогічного дискурсу в системі модернізації освіти /Л. Шелюк. *Гілея: науковий вісник*. 2004. Вип. 83. С. 210 – 215. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_83_57